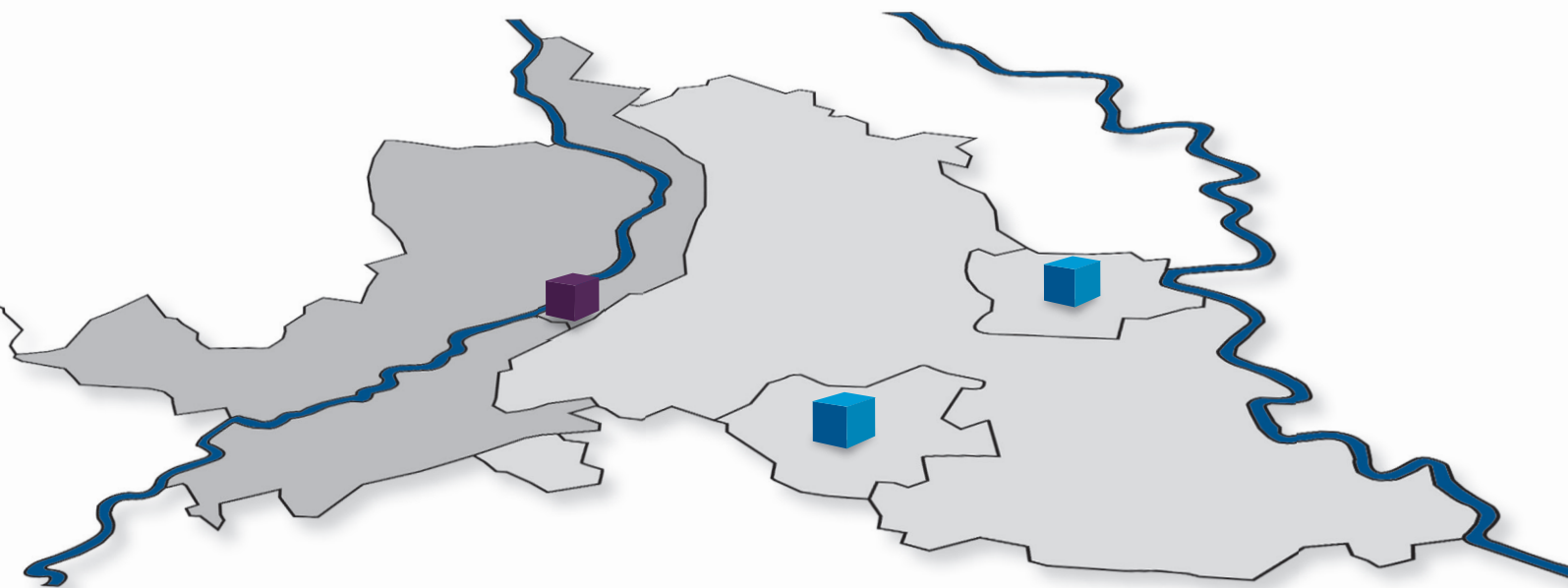

Brain Flows

Eine Analyse der Migrationsdeterminanten von
Hochqualifizierten aus der euregio rhein-maas-nord

HOCHSCHULE NIEDERRHEIN
STANDORTE: KREFELD UND MÖNCHENGLABACH

Brain Flows

Een analyse van de migratiedeterminanten van
hoogopgeleiden uit de euregio rijn-maas-noord

FONTYS INTERN. BUSINESS SCHOOL VENLO
VESTIGING: VENLO

Unterstützt durch / Mede mogelijk gemaakt door:

INTERREG - Grenzregionen gestalten Europa
Europäischer Fonds für Regionale Entwicklung der Europäischen Union

INTERREG - Grensregio's bouwen aan Europa
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling van de Europese Unie

euregio
rhein-maas-nord rijn-maas-noord

Inhalt

BRAIN FLOWS	4
Eine Analyse der Migrationsdeterminanten von Hochqualifizierten aus der euregio rhein-maas-nord	
STUDIERENDEN- UND ALUMNI-BEFRAGUNGEN AN DER FONTYS INTERNATIONAL BUSINESS SCHOOL VENLO	6
STUDIERENDEN- UND ALUMNIBEFRAGUNGEN AN DER HOCHSCHULE NIEDERRHEIN	10
ZUSAMMENFASSUNG	17
Schlussfolgerungen/Handlungsempfehlungen	
IMPRESSUM	19

Inhoud

BRAIN FLOWS	4
Een analyse van de migratiedeterminanten van hoogopgeleiden uit de euregio rijm-maas-noord	
ENQUÊTES ONDER STUDENTEN EN AFGESTUDEERDEN AAN DE FONTYS INTERNATIONAL BUSINESS SCHOOL VENLO	6
ENQUÊTES ONDER STUDENTEN EN AFGESTUDEERDEN AAN DE HOCHSCHULE NIEDERRHEIN	10
SAMENVATTING	17
Conclusies/aanbevelingen	
COLOFON	19

Brain Flows. Eine Analyse der Migrationsdeterminanten von Hochqualifizierten aus der euregio rhein-maas-nord

Hochschulen können im Hinblick auf die Versorgung ihrer Standortregion mit Hochqualifizierten eine wichtige Rolle spielen. Vor dem Hintergrund des fortschreitenden Strukturwandels und eines drohenden Fachkräftemangels ist die Verfügbarkeit von qualifizierten Fachkräften ein wichtiger Faktor für die Wirtschaft einer Region.

Die Fontys International Business School Venlo (FIBS) mit über 3000 Studierenden auf der niederländischen Seite der Grenze und die Hochschule Niederrhein (HSNR) (über 12.000 Studierende) mit den Standorten Krefeld und Mönchengladbach auf deutscher Seite sind die beiden wohl wichtigsten Hochschulen im Gebiet der euregio rhein-maas-nord. Das Potenzial zur Versorgung der Region mit Hochqualifizierten ist demnach grundsätzlich vorhanden. Allerdings zeigen sich in der Region zwei Besonderheiten: Die euregio rhein-maas-nord wird von der deutsch-niederländischen Grenze durchschnitten, was nach wie vor den Arbeitsmarkt teilt. Zudem liegt die euregio in zwei nationalen Randlagen.

ANLASS DER UNTERSUCHUNG

Vorangegangene Untersuchungen geben Hinweise auf einen ‚BrainDrain‘ aus der euregio rhein-maas-nord: Viele Absolventen zieht es offenbar weg aus der Region in weiter entfernte gelegene nationale Arbeitsmärkte. Auch der gegenseitige Austausch der Absolventen zwischen deutscher und niederländischer Seite der Grenze findet demnach nicht statt.

Die vorliegende, im Rahmen von INTERREG IV a geförderte „People-to-people-Studie“ hat mittelfristig das Ziel, die Absolventen beider Hochschulen stärker in der euregio rhein-maas-nord zu binden und eine Intensivierung des grenzüberschreitenden Austauschs der hochqualifizierten Arbeitskräfte herbeizuführen. Die für die Studie nötige Informationsbasis wurde durch Befragungen von Studierenden und Absolventen geschaffen.

PROJEKTPARTNER

Als Partner im Projekt fungieren die beiden in der euregio rhein-maas-nord ansässigen Hochschulen: die Fontys International Business School Venlo und die Hochschule Niederrhein.

HAUPTZIELE UND FRAGESTELLUNGEN

Das Hauptaugenmerk der Studie liegt auf der Identifizierung der wichtigsten Einflussfaktoren für die Wahl des ersten Arbeitsortes von Absolventen und Studierenden der beiden in der euregio gelegenen Hochschulen nach dem Studium. Zudem können die (umgesetzten) Standortwünsche Hinweise darauf geben, ob es tatsächlich einen BrainDrain in der euregio rhein-maas-nord gibt. Daraus ergeben sich folgende Fragestellungen:

- Was sind die wichtigsten Aspekte/Gründe für die Wahl des ersten Arbeitsortes nach Abschluss des Studiums?
- Wie wird die Standortqualität an den drei Hochschulstandorten bewertet und lassen sich daraus Anhaltspunkte für die Wahl des späteren Arbeitsortes ableiten?

Brain Flows. Een analyse van de migratiedeterminanten van hoogopgeleiden uit de euregio rijn-maas-noord

Hogescholen kunnen een belangrijke rol spelen wat betreft het aanbod van hoogopgeleiden in de regio waarin deze hbo's gelegen zijn. Tegen de achtergrond van de voortschrijdende structuurverandering en een dreigend tekort aan professionals is de beschikbaarheid van goed opgeleide professionals een belangrijke factor voor de economie van een regio.

Fontys International Business School Venlo (FIBS) (meer dan 3000 studenten) aan de Nederlandse kant van de grens en de Hochschule Niederrhein (HSNR) (meer dan 12.000 studenten) op de locaties Krefeld en Mönchengladbach aan de Duitse kant zijn de twee belangrijkste hogescholen binnen de euregio rijn-maas-noord. Dit betekent dat het potentieel om de regio van hoogopgeleiden te voorzien in principe aanwezig is. Deze regio kent echter twee bijzonderheden: de euregio rijn-maas-noord wordt doorsneden door de Duits-Nederlandse grens, die de arbeidsmarkt van oudsher opsplijst. Bovendien ligt de euregio in twee nationale randgebieden.

AANLEIDING VOOR HET ONDERZOEK

Eerdere onderzoeken duiden op een ‚braindrain‘ uit de euregio rijn-maas-noord, waardoor schijnbaar veel afgestudeerden vanuit de regio naar verder weg gelegen nationale arbeidsmarkten worden getrokken. Volgens deze onderzoeksresultaten vindt er ook geen wederzijdse uitwisseling van afgestudeerden tussen de Duitse en de Nederlandse kant van de grens plaats.

Het onderhavige, in het kader van INTERREG IV a gefinancierde „People-to-people-onderzoek“ heeft op de middellange termijn als doel de afgestudeerden van beide hogescholen sterker in de euregio rijn-maas-noord te binden en de grensoverschrijdende uitwisseling van hoogopgeleide arbeidskrachten te intensiveren. De voor het onderzoek benodigde informatie is verkregen door enquêtes onder studenten en afgestudeerden.

PROJECTPARTNERS

De partners binnen het project zijn de twee in de euregio rijn-maas-noord gevestigde hogescholen: Fontys International Business School Venlo en de Hochschule Niederrhein.

HOOFDDOEL EN VRAAGSTELLINGEN

De aandacht van het onderzoek gaat vooral uit naar het identificeren van de belangrijkste invloedsfactoren voor de keuze van de plaats waar afgestudeerden en studenten van de twee in de euregio gelegen hogescholen na hun studie gaan werken. Bovendien kunnen de (toege-paste) wensen ten aanzien van deze plaats aanwijzingen geven over of er daadwerkelijk een braindrain is vanuit de euregio rijn-maas-noord. Daaruit kunnen de volgende vraagstellingen worden afgeleid:

- Wat zijn de belangrijkste aspecten/redenen voor het kiezen van de locatie voor de eerste baan na het afronden van een studie?
- Hoe wordt de kwaliteit van de locatie wat betreft de drie ho-

- Wie hoch ist die Bereitschaft der Studierenden zur Grenzmigration? Gibt es wichtige Gründe, die die Grenzmigration behindern?
 - Woher kommen die Studierenden der beiden Hochschulen und wo finden sie ihre erste Arbeitsstelle (Alumni) oder wo möchten sie (Studierende) später gerne arbeiten?
- geschoollocaties beoordeeld en zijn daaruit aanknopingspunten af te leiden voor de keuze van de plaats waar men later gaat werken?
 - Hoe hoog is de bereidheid tot grensmigratie van studenten? Zijn er belangrijke redenen die de grensmigratie hinderen?
 - Waar komen de studenten van beide hogescholen vandaan en waar vinden zij hun eerste baan (afgestudeerden) of waar willen zij (studenten) later graag werken?

DIE ANALYSEMETHODE

An beiden Hochschulen wurden umfangreiche Befragungen von Alumni/Absolventen und Studierenden durchgeführt.

DE ANALYSEMETHODE

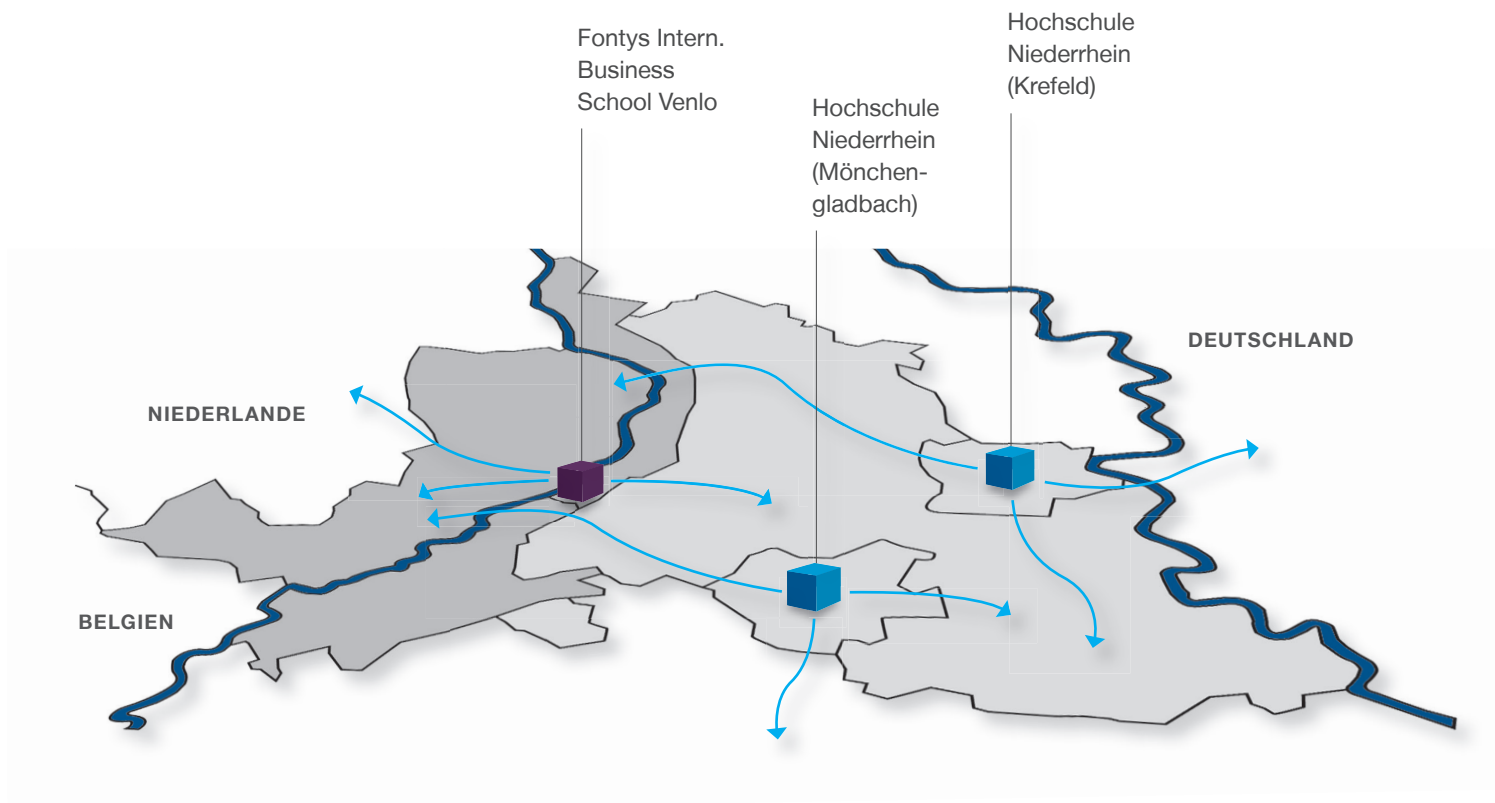
Aan beide hogescholen zijn uitgebreide enquêtes onder afgestudeerden en studenten gehouden.

Abb. 1: Untersuchungsraum euregio rhein-maas-nord

Quelle: Eigene Darstellung

Afb. 1: Onderzoeksgebied euregio rijn-maas-noord

Bron: Zelf geproduceerd

Studierenden- und Alumni- befragungen an der Fontys International Business School Venlo

An der FIBS wurden zwei Befragungen durchgeführt: die Alumni der Hochschule wurden über Xing und Facebook angesprochen, 37 haben den Fragebogen beantwortet. Die Studierenden wurden direkt in den Lehrveranstaltungen befragt. Hier haben 267 an der Befragung teilgenommen.

GRÜNDE FÜR DIE WAHL DES ARBEITSORTES

- Der mit Abstand wichtigste Grund für die Wahl des Arbeitsortes ist das Vorhandensein einer passenden Arbeitsstelle. Erst mit Abstand folgen die Verkehrsanbindung, familiäre Gründe und das Freizeitangebot als weitere Migrationsgründe. Auffällig ist, dass die weiteren Wandermotive für die Alumni deutlich unwichtiger erscheinen als für die Studierenden.
- Das Image einer Region und die Lebenshaltungskosten spielen im Vergleich die geringste Rolle.

Enquêtes onder studenten en afgestudeerden aan de Fontys International Business School Venlo

Bij de FIBS zijn twee enquêtes gehouden: de afgestudeerden van de hogeschool zijn via Xing en Facebook benaderd en 37 ervan hebben de vragenlijst ingevuld. Aan de studenten zijn de enquêtes direct tijdens de colleges voorgelegd en 267 studenten hebben aan de enquête deelgenomen.

REDENEN VOOR DE KEUZE VAN DE PLAATS WAAR MEN GAAT WERKEN

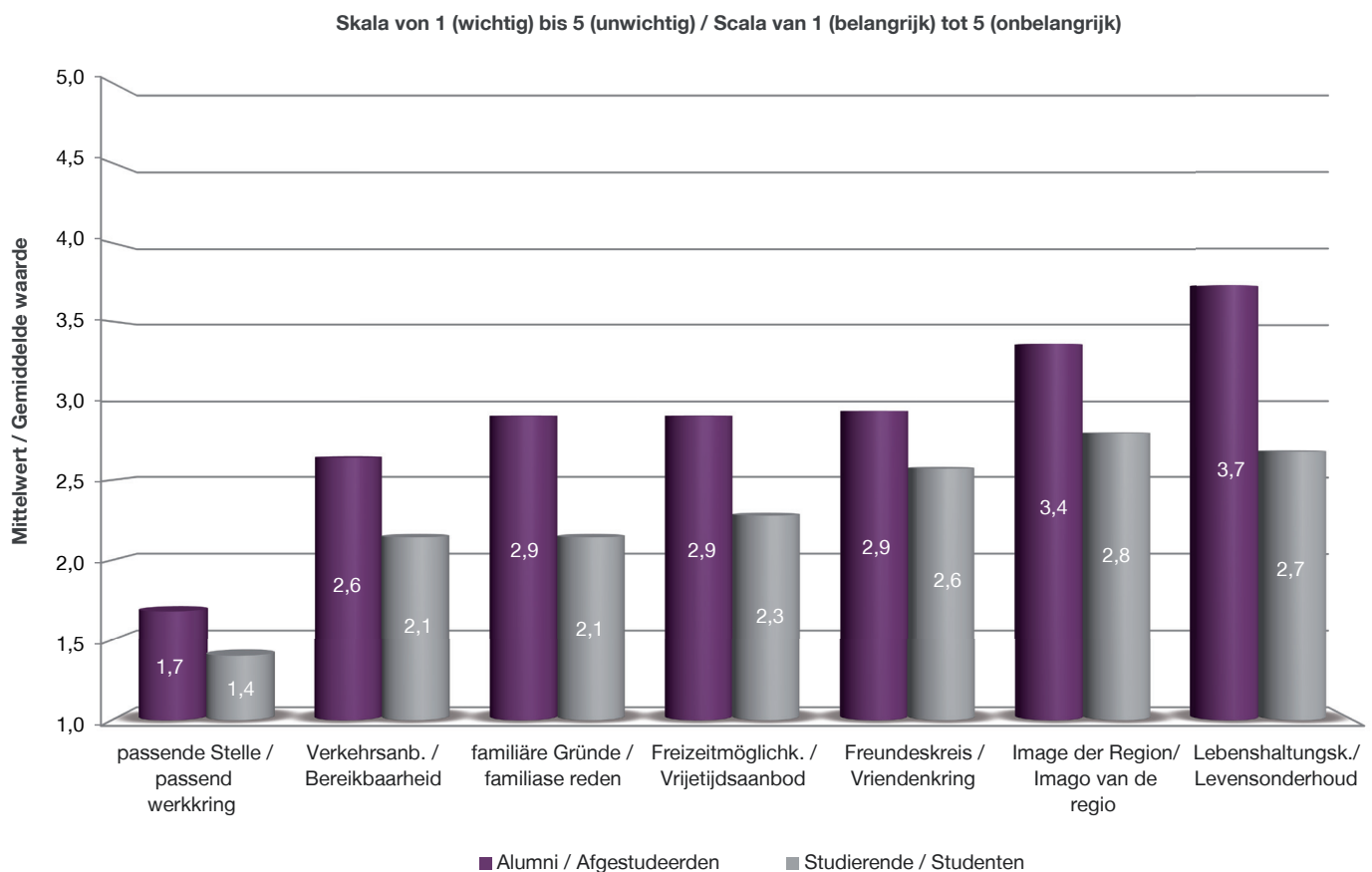
- De verreweg belangrijkste reden voor de keuze van de plaats waar men gaat werken, is dat er een passende functie beschikbaar is. Pas veel later volgen verdere migratierechten als bereikbaarheid, familieredenen en het vrijetijdsaanbod. Opvallend is dat de verdere verhuis- of migratiemotieven voor de afgestudeerden duidelijk minder belangrijk leken dan voor de studenten.
- Het imago van een regio en de kosten van levensonderhoud spelen relatief gezien de geringste rol.

Abb. 2: Gründe für die Wahl des Arbeitsortes

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Alumni- und Studierendenbefragungen (FIBS) 2013

Afb.2: Redenen voor de keuze van de plaats waar men gaat werken

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquêtes onder afgestudeerden en studenten (FIBS) 2013

QUALITÄT AUSGEWÄHLTER MIGRATIONSASPEKTE AM STANDORT VENLO

- Die Qualität aller fünf Migrationsaspekte wurde von den Alumni und Studierenden in Venlo eher mittelmäßig bewertet; in den Befragungen ist eine klare ‚Tendenz zur Mitte‘ zu erkennen.
- Die Qualität der Verkehrsanbindung wird am besten bewertet.
- Das Arbeitsplatzangebot schneidet im Vergleich am schlechtesten ab.
- Die Beurteilung dieser Einschätzung wird in der Frage nach der Kenntnis der regionalen Arbeitgeberlandschaft gestützt: Auch hier geben fast 50 vH der Studierenden die mittlere von fünf Kategorien an - vermutlich eher ein Ausdruck von Verunsicherung bzw. Unkenntnis des tatsächlichen Arbeitsplatzangebots in Venlo und Umgebung.

MIGRATIONSPROFILE

- Von den 37 befragten Alumni der FIBS haben 33 ihre Hochschulzugangsberechtigung in Deutschland und hier insbesondere in den grenznahen Kreisen und kreisfreien Städten des Niederrheins erworben. Lediglich vier Alumni kommen aus der Provinz Limburg.
- Dies erklärt, warum über 50 vH der Alumni nach Abschluss ihres Studiums Nordrhein-Westfalen als präferierten Arbeitsstandort angeben.
- Die Studierenden möchten vor allem in Nordrhein-Westfalen oder im übrigen Deutschland arbeiten. Der Studienort Venlo spielt in den Überlegungen zum ersten Arbeitsplatz (7,8 vH der Befragten) nur eine untergeordnete Rolle.
- Die Untersuchung der Migrationsprofile zeigt deutlich: Das Gros der Studierenden der FIBS kommt aus NRW zum Studieren nach Venlo und möchte anschließend direkt wieder nach Deutschland zurückkehren.

KWALITEIT VAN GESELECTEERDE MIGRATIEASPECTEN OP DE LOCATIE VENLO

- De kwaliteit van alle vijf de migratieaspecten werd door de afgestudeerden en studenten in Venlo veeleer als middelmatig beoordeeld; in de enquêtes is duidelijk een ‚tendens richting het midden‘ te herkennen.
- De kwaliteit van de bereikbaarheid krijgt de beste beoordeling.
- De werkgelegenheid komt er in deze vergelijking het slechtst vanaf.
- De beoordeling van deze inschatting wordt ondersteund in de vraag naar de kennis over het regionale werkgeverslandschap: ook hier geeft bijna 50% van de studenten de middelste van vijf categorieën aan - vermoedelijk is dit vooral een uiting van onzekerheid resp. onwetendheid wat betreft de feitelijke werkgelegenheidssituatie in Venlo en omgeving. bijna 50% van de studenten de middelste van vijf categorieën aan - vermoedelijk is dit vooral een uiting van onzekerheid resp. onwetendheid wat betreft de feitelijke werkgelegenheidssituatie in Venlo en omgeving.

MIGRATIEPROFIELEN

- Van de 37 geënquêteerde afgestudeerden van de FIBS hebben 33 het recht om aan een hogeschool te gaan studeren in Duitsland verworven en dan met name in de districten vlakbij de grens en in steden die niet tot een district behoren in de regio Neder-Rijn. Slechts vier afgestudeerden komen uit de provincie Limburg.
- Dit verklaart waarom meer dan 50% van de afgestudeerden na afronding van de studie Noordrijn-Westfalen (NRW) als voorkeuzewerklocatie aangeeft.
- De studenten willen vooral in Noordrijn-Westfalen of in de rest van Duitsland werken. De studielocatie Venlo speelt in de overwegingen over de eerste baan (7,8% van de geënquêteerden) slechts een ondergeschikte rol.
- Uit het onderzoek naar de migratieprofielen blijkt duidelijk: het gros van de studenten aan de FIBS komt om te studeren uit NRW naar Venlo en wil vervolgens direct weer terugkeren naar Duitsland.

Abb. 3: Qualität ausgewählter Migrationsaspekte am Standort Venlo

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Alumni- und Studierendenbefragungen (FIBS) 2013

Afbeelding. 3: Kwaliteit van geselecteerde migratieaspecten op de locatie Venlo

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquêtes onder afgestudeerden en studenten (FIBS) 2013

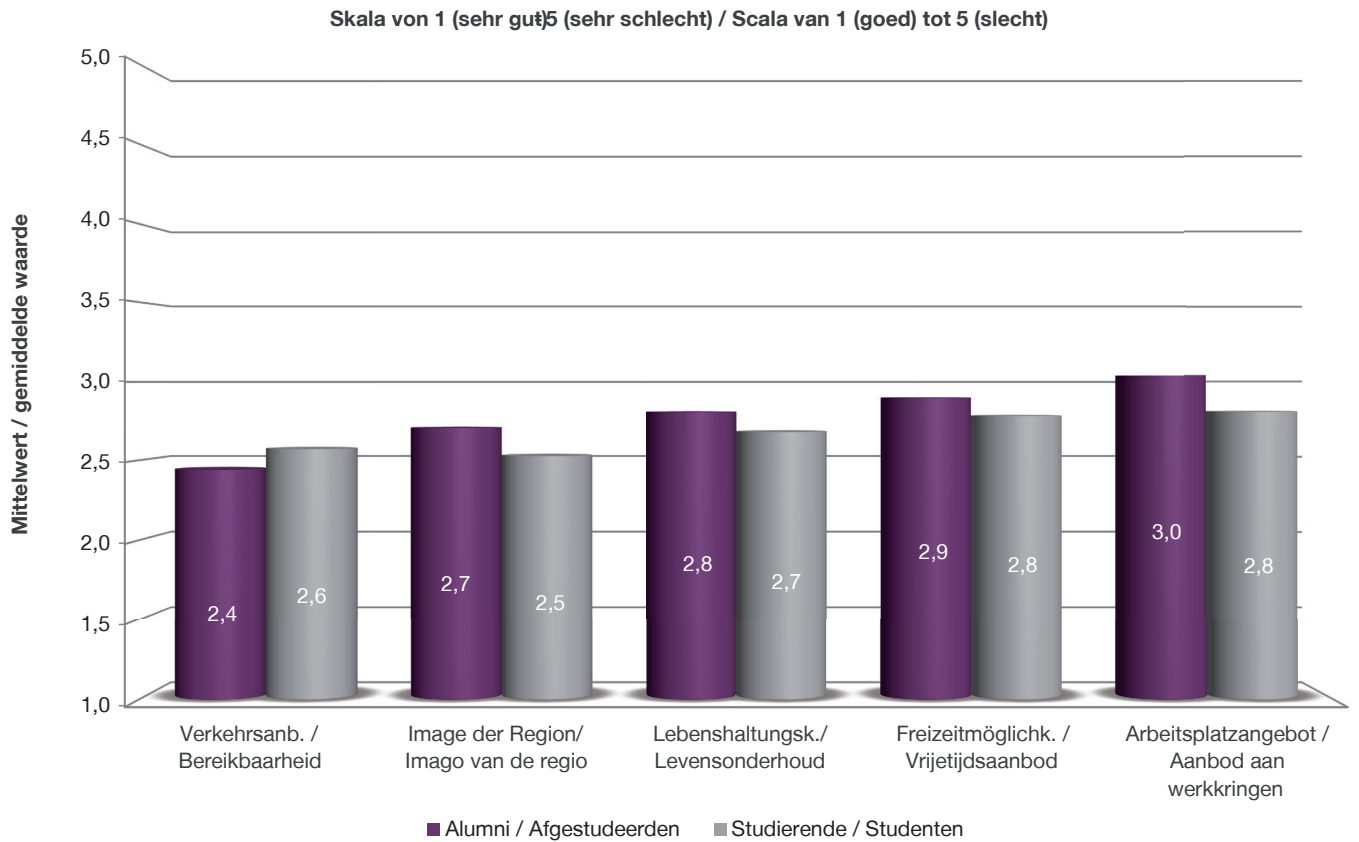

Abb. 4: Kenntnis der Arbeitgeberlandschaft

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Alumni- und Studierendenbefragungen (FIBS) 2013

Afb. 4: Kennis van het werkgeverslandschap

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquêtes onder afgestudeerden en studenten (FIBS) 2013

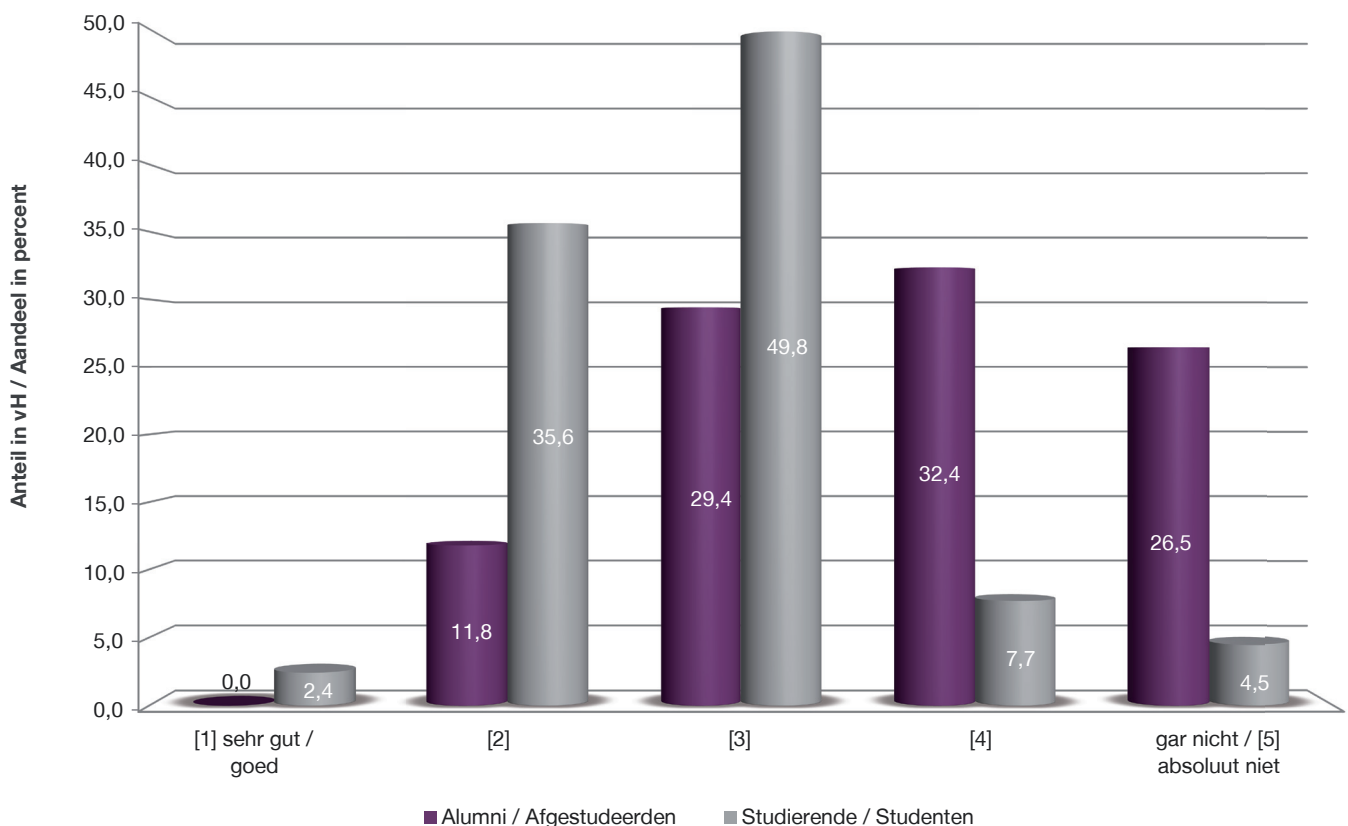
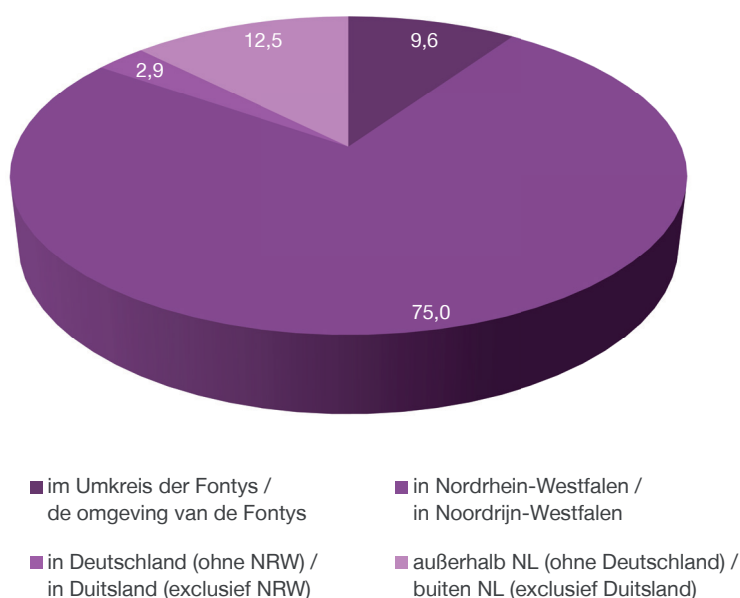

Abb. 5: Herkunft FIBS-Studierende

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Studierendenbefragung (FIBS) 2013

Afbeelding 5: Herkomst FIBS-studenten

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquête onder studenten (FIBS) 2013

**BEREITSCHAFT ZUR GRENZMIGRATION/
RÜCKKEHRWILLIGKEIT**

- Über 80 vH der Studierenden möchten später in Deutschland wohnen und arbeiten. Dieses Ergebnis ergänzt die Aussagen zu Herkunft und präferiertem Arbeitsstandort: Die Studierenden kommen überwiegend aus Nordrhein-Westfalen, insbesondere aus Regionen in Grenznähe, und möchten nach Abschluss des Studiums auch dorthin zurückkehren. Ein grenzüberschreitender Austausch von Hochqualifizierten findet so (bislang) nicht statt.
- Die Alumni der FIBS wären allenfalls für einen attraktiveren Arbeitsplatz bereit, nach Venlo zurückzukehren.

**BEREIDHEID TOT GRENSMIGRATIE/
WENS OM TERUG TE KEREN**

- Meer dan 80% van de studenten wil later in Duitsland wonen en werken. Dit resultaat vult de uitspraken over herkomst en voorkeurswerklocatie aan: de studenten komen hoofdzakelijk uit Noordrijn-Westfalen, met name uit regio's nabij de grens en willen daar na afronding van hun studie ook naar terugkeren. Grensoverschrijdende uitwisseling van hoogopgeleiden vindt zo (tot nu toe) niet plaats.
- De afgestudeerden van de FIBS zouden echter voor een meer aantrekkelijke baan bereid zijn terug te keren naar Venlo.

Auf der nächsten Seite / auf der nächsten Seite:

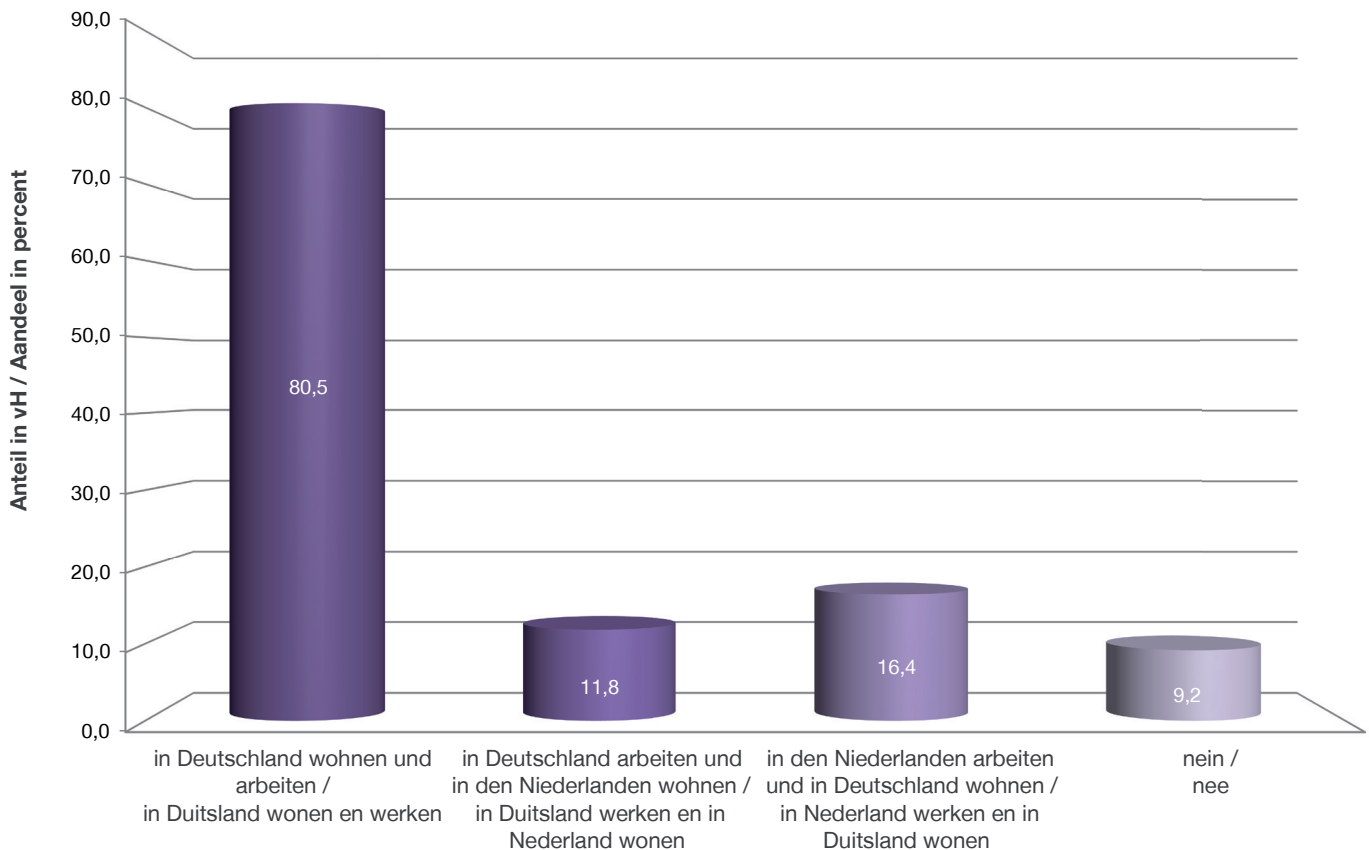
Abb. 7: Bereitschaft zur Grenzmigration?**Afbeelding 7: Bereidheid tot grensmigratie?**

Abb. 7: Bereitschaft zur Grenzmigration?

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Studierendenbefragung (FIBS) 2013

Afbeelding 7: Bereidheid tot grensmigratie?

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquête onder studenten (FIBS) 2013

Studierenden- und Alumnibefragungen an der Hochschule Niederrhein

Auch an der Hochschule Niederrhein wurden zwei Befragungen durchgeführt: die Alumni der Hochschule wurden über Xing und Facebook sowie über ein Fachbereichs-Alumninetzwerk (Textil-/Bekleidungstechnik) angesprochen. 397 Alumni haben an der Befragung teilgenommen. Die Studierenden wurden direkt in den Lehrveranstaltungen befragt. Hier waren 1.096 Studierende bereit, den Fragebogen auszufüllen.

GRÜNDE FÜR DIE WAHL DES ARBEITSORTES

- Auch für die Alumni und Studierenden der HSNR ist das Vorhandensein einer passenden Arbeitsstelle das mit Abstand wichtigste Motiv für die Wahl des Arbeitsortes. Die Alumni betrachten alle weiteren Motive als deutlich unwichtiger. Für die Studierenden sind die Verkehrsanbindung eines zukünftigen Arbeitsortes und familiäre Gründe ebenfalls wichtig.
- Vergleichsweise unwichtig sind die Lebenshaltungskosten, das Image der Region und das Freizeitangebot eines potenziellen Arbeitsortes.

Enquêtes onder studenten en afgestudeerden aan de Hochschule Niederrhein

Ook aan de Hochschule Niederrhein zijn twee enquêtes gehouden: de afgestudeerden van de hogeschool werden benaderd via Xing en Face-book en via een netwerk van afgestudeerden in de richting textiel-/kledingtechniek. 397 afgestudeerden hebben aan de enquête deelgenomen. Aan de studenten zijn de enquêtes direct tijdens de colleges voorgelegd. Hier waren 1.096 studenten bereid de vragenlijst in te vullen.

REDENEN VOOR DE KEUZE VAN DE PLAATS WAAR MEN GAAT WERKEN

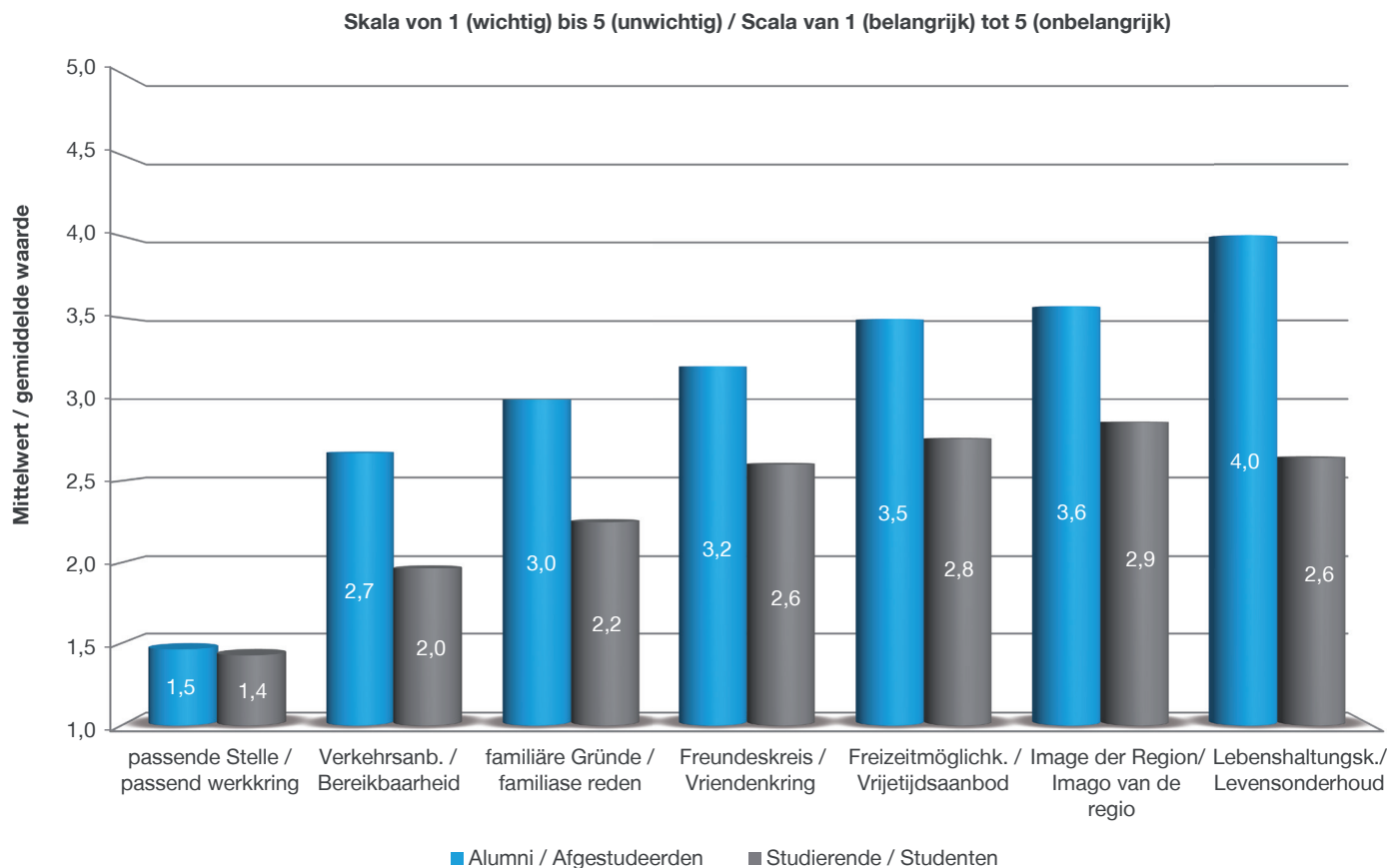
- Ook voor de afgestudeerden en studenten van de HSNR is de beschikbaarheid van een passende functie veruit het belangrijkste motief voor de keuze van de plaats waar men gaat werken. De afgestudeerden beschouwen alle verdere motieven als duidelijk minder belangrijk. Voor de studenten zijn de bereikbaarheid van de plaats waar men in de toekomst gaat werken en familieoverwegingen ook belangrijke redenen.
- Relatief onbelangrijk zijn de kosten van levensonderhoud, het imago van de regio en het vrijetijdsaanbod van een plaats waar men mogelijk gaat werken.

Abb. 8: Gründe für die Wahl des Arbeitsortes

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Alumni- und Studierendenbefragungen (HSNR) 2013

Afbeelding 8: Redenen voor de keuze van de plaats waar men gaat werken

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquêtes onder afgestudeerden en studenten (HSNR) 2013

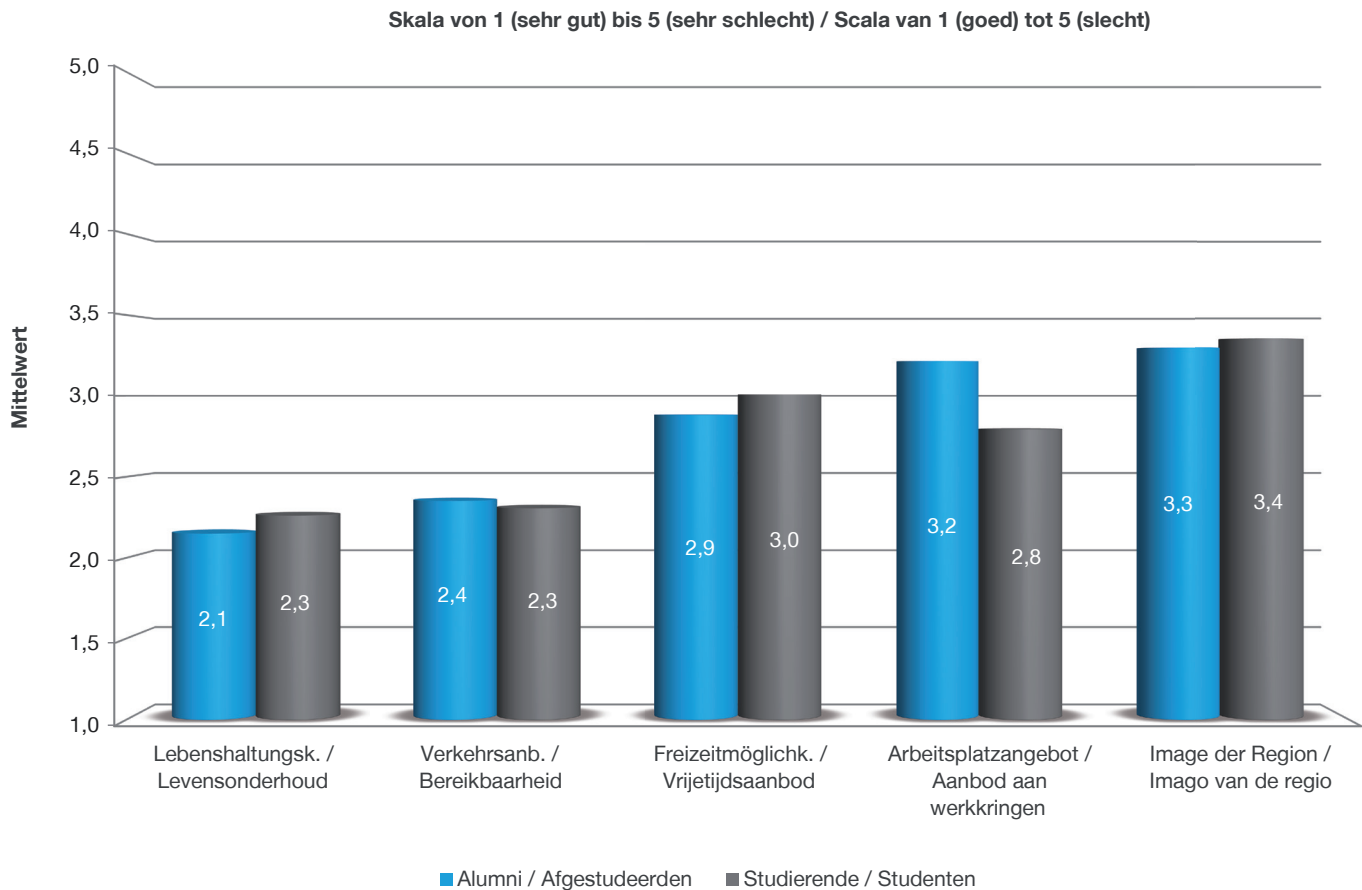
QUALITÄT AUSGEWÄHLTER MIGRATIONSASPEKTE AM STANDORT VENLO

- Die Alumni und die Studierenden bewerten die Lebenshaltungskosten und die Verkehrsanbindung an den Standorten der HSNR als relativ gut.
- Das Image der Hochschulstandorte ist aus Sicht der Befragten hingegen eher negativ.
- Die Alumni halten offenbar das Arbeitsplatzangebot in Krefeld und Mönchengladbach für unzureichend.
- Ein gutes Drittel der Alumni gibt an, die Arbeitgeberlandschaft am Niederrhein gut bis sehr gut zu kennen. Weniger als 20 vH der Studierenden vertritt diese Einschätzung.
- Auffällig ist der hohe Anteil der Befragten, die bei der Kenntnis der regionalen Arbeitgeberlandschaft eine mittlere Bewertung vornehmen. Es muss offen bleiben, ob die Befragten unsicher in ihrer Bewertung sind oder die eigene Unkenntnis der Arbeitgeberlandschaft durch eine Angabe „in der Mitte“ umgehen möchten.

KWALITEIT VAN GESELECTEERDE MIGRATIEASPECTEN OP DE LOCATIE VENLO

- De afgestudeerden en studenten beoordelen de locaties van de HSNR op de punten kosten van levensonderhoud en bereikbaarheid als relatief goed.
- Het imago van de vestigingsplaatsen van de hogeschool wordt door de geënquêteerden vooral als negatief gezien.
- Het blijkt dat de afgestudeerden het werkgelegenheidsaanbod in Krefeld en Mönchengladbach als onvoldoende beschouwen.
- Ruim een derde van de afgestudeerden geeft aan het werkgeverslandschap in de regio Neder-Rijn goed tot zeer goed te kennen. Minder dan 20% van de studenten is dezelfde mening toegedaan.
- Opvallend is het hoge aandeel aan geënquêteerden die een gemiddelde kennis over het regionale werkgeverslandschap aangeven. Hierbij moet in het midden blijven of de geënquêteerden niet zeker zijn hoe ze dit punt moeten waarderen of dat ze hun eigen onwetendheid ten aanzien van het werkgeverslandschap door een beoordeling „in het midden“ wilden omzeilen.

Abb. 9: Qualität ausgewählter Migrationsaspekte an den Standorten Krefeld/Mönchengladbach
Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Alumni- und Studierendenbefragungen (HSNR) 2013
Afb. 9: Kwaliteit van de geselecteerde migratieaspecten op de locaties Krefeld/Mönchengladbach
Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquêtes onder afgestudeerden en studenten (HSNR) 2013

MIGRATIONSPROFILE

Zur Erstellung eines Migrationsprofils für die Alumni der HSNR wurden der Ort der Hochschulzugangsberechtigung und der Ort der ersten Arbeitsstelle in eine Vier-Felder-Matrix eingetragen. Dadurch ergeben sich vier Wandertypen:

1. Alumni, die im direkten Umkreis der HSNR (Mönchengladbach, Krefeld, Kreis Viersen, Rhein-Kreis Neuss = Mittlerer Niederrhein) ihre Hochschulzugangsberechtigung erworben haben und nach dem Studium dort geblieben sind (Non Migrants).
2. Alumni, die im direkten Umkreis der HSNR ihre Hochschulzugangsberechtigung erworben haben und nach dem Studium die Region verlassen (Late Migrants).
3. Alumni, die außerhalb des direkten Umkreises der HSNR Ihre Hochschulzugangsberechtigung erworben haben und nach dem Studium in der Region bleiben (University Stayers).
4. Alumni, die außerhalb des direkten Umkreises der HSNR Ihre Hochschulzugangsberechtigung erworben haben und anschließend die Region wieder verlassen (Repeat Migrants).

MIGRATIEPROFIELEN

Om een migratieprofiel op te stellen voor de afgestudeerden van de HSNR zijn de locatie van waar men het recht tot studeren aan een hogeschool heeft verworven en de locatie van de eerste baan in een matrix met vier velden ingevoerd. Dit levert de volgende vier migratietypen op:

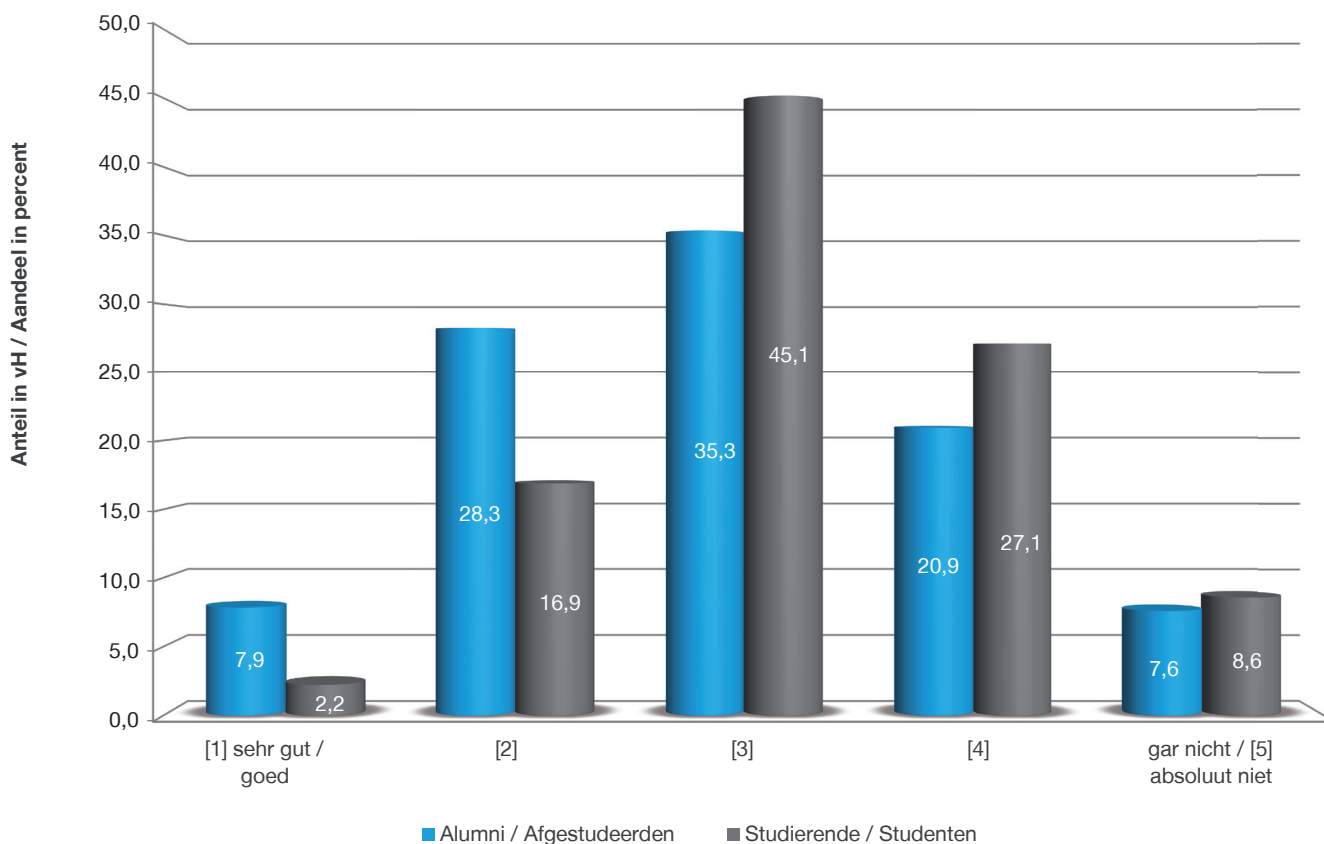
1. afgestudeerden die in de directe omgeving van de HSNR (Mönchengladbach, Krefeld, district Viersen, Rijndistrict Neuss = Midden-Neder-Rijn) het recht hebben verworven om aan een hogeschool te gaan studeren en na de studie daar zijn gebleven (non-migrants);
2. afgestudeerden die in de directe omgeving van de HSNR het recht hebben verworven om aan een hogeschool te gaan studeren en na de studie de regio hebben verlaten (late migrants);
3. afgestudeerden die buiten de directe omgeving van de HSNR het recht hebben verworven om aan een hogeschool te gaan studeren en na de studie in de regio zijn gebleven (university stayers);
4. afgestudeerden die buiten de directe omgeving van de HSNR het recht om aan een hogeschool te gaan studeren hebben verworven en vervolgens de regio weer verlaten (repeat migrants).

Abb. 10: Kenntnis der Arbeitgeberlandschaft

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Alumni- und Studierendenbefragungen (HSNR) 2013

Afb. 10: Kennis van het werkgeverslandschap

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquêtes onder afgestudeerden en studenten (HSNR) 2013

Tab. 1: Migrationsprofile der Alumni der HSNR

Quelle: Eigene Berechnungen auf Basis der Alumnibefragung (HSNR) 2013

Tab. 1: Migratieprofielen van de afgestudeerden van de HSNR

Bron: Eigen berekeningen op basis van de enquête onder afgestudeerden (HSNR) 2013

N=342	Verbleib im direkten Umkreis der HSNR / Verblijf en de directe omgeving van de HSNR	Verbleib: Migration / Verblijf: Migratie	
Herkunft: direkter Umkreis der HSNR / Herkomst: de directe omgeving van de HSNR	Non Migrants 12,3	Late Migrants 20,2	32,5
Herkunft: Sonstige Region / Herkomst: overige regio	University Stayers 8,2	Repeat Migrants 59,4	67,5
	20,5	79,5	100,0

- Knapp ein Drittel aller Alumni haben ihre Hochschulzugangsberechtigung im direkten Umkreis der HSNR erworben. Dies zeigt, dass die HSNR einen wichtigen Beitrag zur Qualifizierung in der Region leistet.
- Allerdings: Der überwiegende Teil dieser Personen hat die Region nach Abschluss des Studiums verlassen; die Qualifizierung kommt mithin nicht der regionalen Wirtschaft zugute.
- Außerdem: Nur wenige von den Alumni, die ihren Hochschulzugang nicht am Niederrhein erworben haben, sind nach dem Abschluss in der Region geblieben.
- In der Summe: Nur rund ein Fünftel aller Alumni trägt zu einer Stärkung des regionalen Fachkräfteangebots bei. Per Saldo ergibt dies einen „BrainDrain“ von 12 vH.
- Net iets meer dan een derde van alle afgestudeerden heeft het recht om aan een hogeschool te gaan studeren in de directe omgeving van de HSNR verworven. Dit laat zien dat de HSNR een belangrijke bijdrage levert aan het opleidingsniveau in de regio.
- Echter: het merendeel van deze personen heeft de regio na afsluiting van de studie verlaten; hun opleiding komt derhalve de regionale economie niet ten goede.
- En bovendien: slechts enkele afgestudeerden die hun recht om aan een hogeschool te gaan studeren niet in de regio Nederrijn hebben verworven, zijn na afsluiting van hun studie in de regio gebleven.

Für die Studierenden der HSNR kann noch kein Migrationsprofil erstellt werden, da der zukünftige Arbeitsplatz noch nicht bekannt ist. Es werden daher der Ort des Hochschulzugangs und der präferierte Arbeitsstandort nach dem Studium gegenübergestellt.

- 42,5 vH der befragten Studierenden hat ihre Hochschulzugangsberechtigung im direkten Umkreis der HSNR erworben. Bezieht man einen erweiterten Umkreis mit ein (Kreise Kleve und Wesel, Duisburg, Düsseldorf sowie die Kreise Düren, Heinsberg, Aachen und der Erftkreis) haben etwa zwei Drittel der Studierenden in der Region ihre Hochschulzugangsberechtigung erworben.

- Conclusie: slechts circa een vijfde van alle afgestudeerden draagt bij aan het versterken van het regionale aanbod aan professionals. Per saldo leidt dit tot een ‚brain-drain‘ van 12%.

Voor de studenten aan de HSNR kan er nog geen migratieprofiel worden opgesteld, omdat nog niet bekend is waar zij in de toekomst gaan werken. Daarom zijn de plaats waar zij het recht om aan een hogeschool te gaan studeren hebben verworven en de plaats waar zij na hun studie bij voorkeur zouden gaan werken met elkaar vergeleken.

- 42,5% van de geënquêteerde studenten heeft het recht om aan een hogeschool te gaan studeren in de directe omgeving van de HSNR verworven. Als men deze regio wat uitbreidt (door er ook de districten Kleve en Wesel, Duisburg, Düsseldorf en de districten Düren, Heinsberg, Aken en het district Erft bij te betrekken) heeft circa twee derde van de studenten hun recht om aan een hogeschool te gaan studeren in de regio verworven.

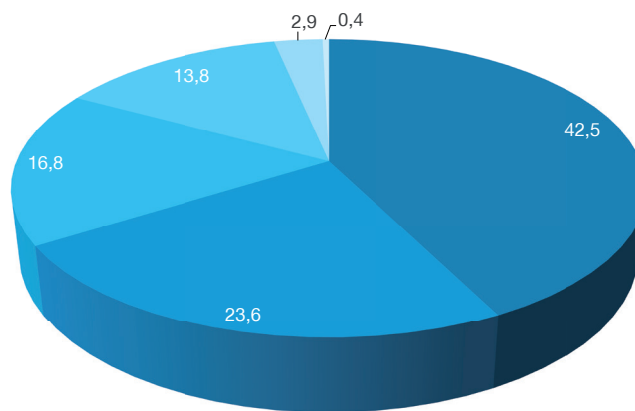
Abb. 11: Herkunft der Studierenden der HSNR

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Studierendenbefragung (HSNR) 2013

Afb. 11: Herkomst van de studenten aan de HSNR

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquête onder studenten (HSNR) 2013

- im direkten Umkreis der HSNR / de directe omgeving van de HSNR
- im übrigen Deutschland / binnen het overige Duitsland
- im erweiterten Umkreis der HSNR / de verruimde omgeving van de HSNR
- im Ausland (ohne Niederlande) / in het buitenland (exclusief Nederland)
- im übrigen NRW / binnen het overige NRW
- in den Niederlanden / in Nederland

- Von den Studierenden möchten nach Abschluss ihres Studiums 13,7 vH direkt an einem der beiden Studienorte arbeiten.
- Weitere 18,2 vH möchten an ihrem jetzigen Wohnort arbeiten. Dieser liegt zumeist im direkten oder erweiterten Umkreis der HSNR (Kreise Viersen und Neuss) oder
- Etwa 60 vH der Studierenden möchten jedoch den direkten Umkreis der HSNR verlassen und im übrigen Nordrhein-Westfalen oder sogar weiter entfernt arbeiten.
- Die Niederlande spielt in den Überlegungen für die spätere Arbeitssuche keine Rolle.

- Van de studenten zou 13,7% na afronding van de studie direct in een van de twee studielocaties willen werken.
- Nog eens 18,2% zou in hun huidige woonplaats willen werken. Deze ligt meestal in de directe of uitgebreide omgeving (districten Viersen en Neuss)
- Circa 60% van de studenten wil echter de directe omgeving van de HSNR verlaten en in de rest van Noordrijn-Westfalen of zelfs verder weg gaan werken.
- Nederland speelt in de overwegingen voor het zoeken naar een baan later geen rol.

BEREITSCHAFT ZUR GRENZMIGRATION/ RÜCKKEHRWILLIGKEIT

- Auch wenn die Niederlande als präferierter Arbeitsstandort offenbar keine Rolle spielen, so geben doch immerhin 34 vH der Studierenden an, dass sie sich vorstellen könnten in den Niederlanden zu wohnen und zu arbeiten. Rund 33 vH können sich zudem vorstellen in Deutschland zu wohnen und zu einer Arbeitsstelle in den Niederlanden zu pendeln.
- 40,5 vH der Studierenden lehnen es hingegen ab, in den Niederlanden zu wohnen und/oder dort eine Arbeit aufzunehmen. Als Hauptgrund werden mangelnde Sprachkenntnisse genannt. Weitere Gründe sind der fehlende Bezug zu den Niederlanden oder fehlendes Interesse, familiäre Gründe und andere Standortpräferenzen.
- In principle spielt Nederland in het bewustzijn van de studenten geen rol als plaats waar men in de toekomst wil gaan werken. De studenten migreren eerder naar verder weg gelegen Duitse arbeidsmarkten dan dat ze in het Nederlandse deel van de euregio rij-n-maas-noord of de rest van Nederland naar werk gaan zoeken.
- De afgestudeerden overwegen een terugkeer naar de plaats waar hun hogeschool gevestigd was alleen in het geval daar meer aantrekkelijke werkgelegenheid wordt aangeboden.

BEREIDHEID TOT GRENSMIGRATIE/ WENS OM TERUG TE KEREN

- Ondanks dat Nederland als voorkeurslocatie voor een baan schijnbaar geen rol speelt, geeft toch nog 34% van de studenten aan zich te kunnen voorstellen in Nederland te wonen en te werken. Zo'n 33% kan zich bovendien voorstellen in Duitsland te wonen en naar een werkplek in Nederland te pendelen.
- 40,5% van de studenten daarentegen staat afwijzend tegenover het idee in Nederland te wonen en/of daar te gaan werken. Als belangrijkste reden wordt de gebrekkige taalbeheersing genoemd. Verdere redenen zijn dat men geen band met, of interesse in, Nederland heeft, familieredenen en andere locatievoorkeuren.
- In principle speelt Nederland in het bewustzijn van de studenten geen rol als plaats waar men in de toekomst wil gaan werken. De studenten migreren eerder naar verder weg gelegen Duitse arbeidsmarkten dan dat ze in het Nederlandse deel van de euregio rij-n-maas-noord of de rest van Nederland naar werk gaan zoeken.
- De afgestudeerden overwegen een terugkeer naar de plaats waar hun hogeschool gevestigd was alleen in het geval daar meer aantrekkelijke werkgelegenheid wordt aangeboden.

Abb. 12: Präferierter Arbeitsstandort

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Alumni- und Studierendenbefragungen (HSNR) 2013

Afb. 12: Voorkeurswerklocatie

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquêtes onder afgestudeerden en studenten (HSNR) 2013

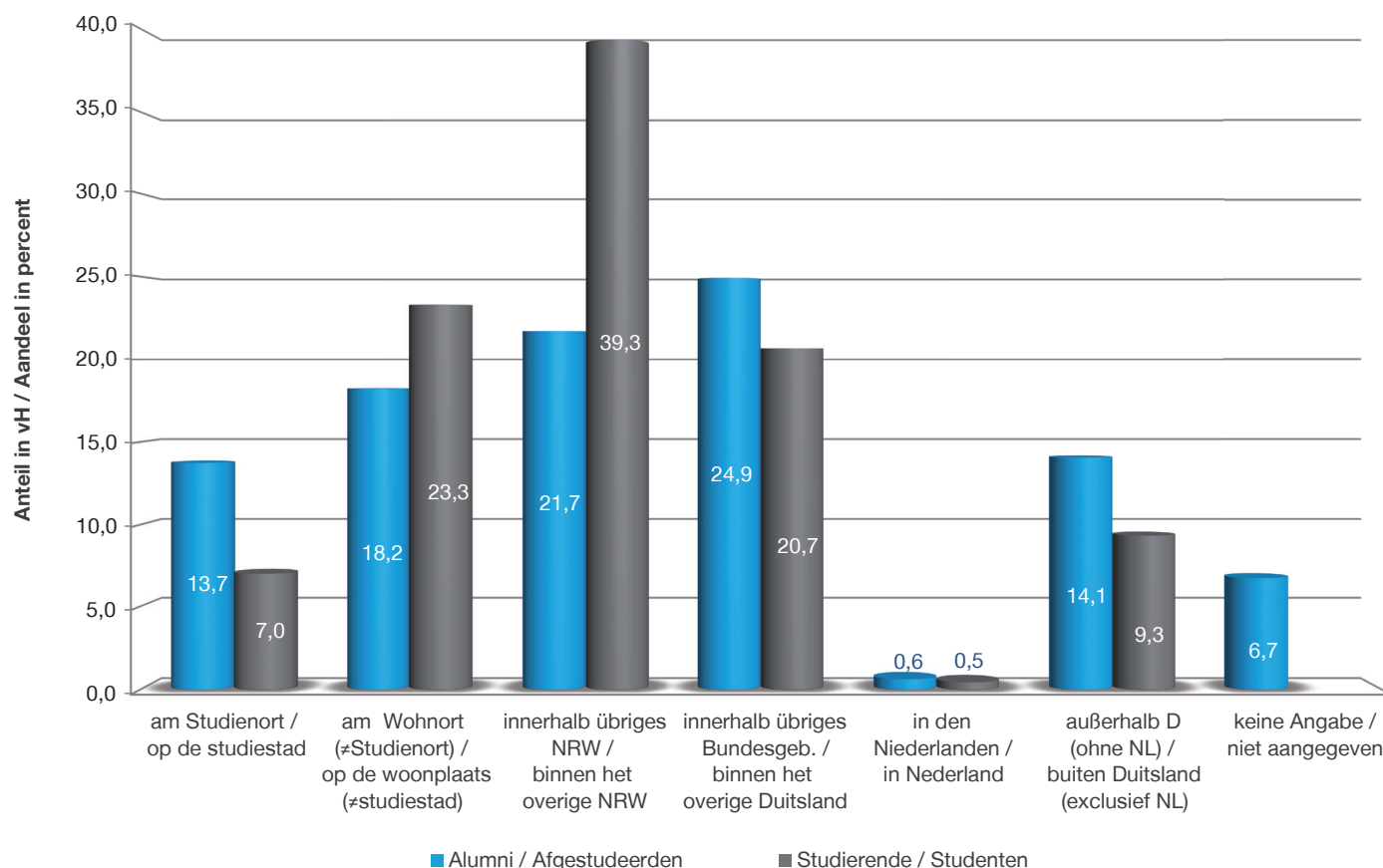
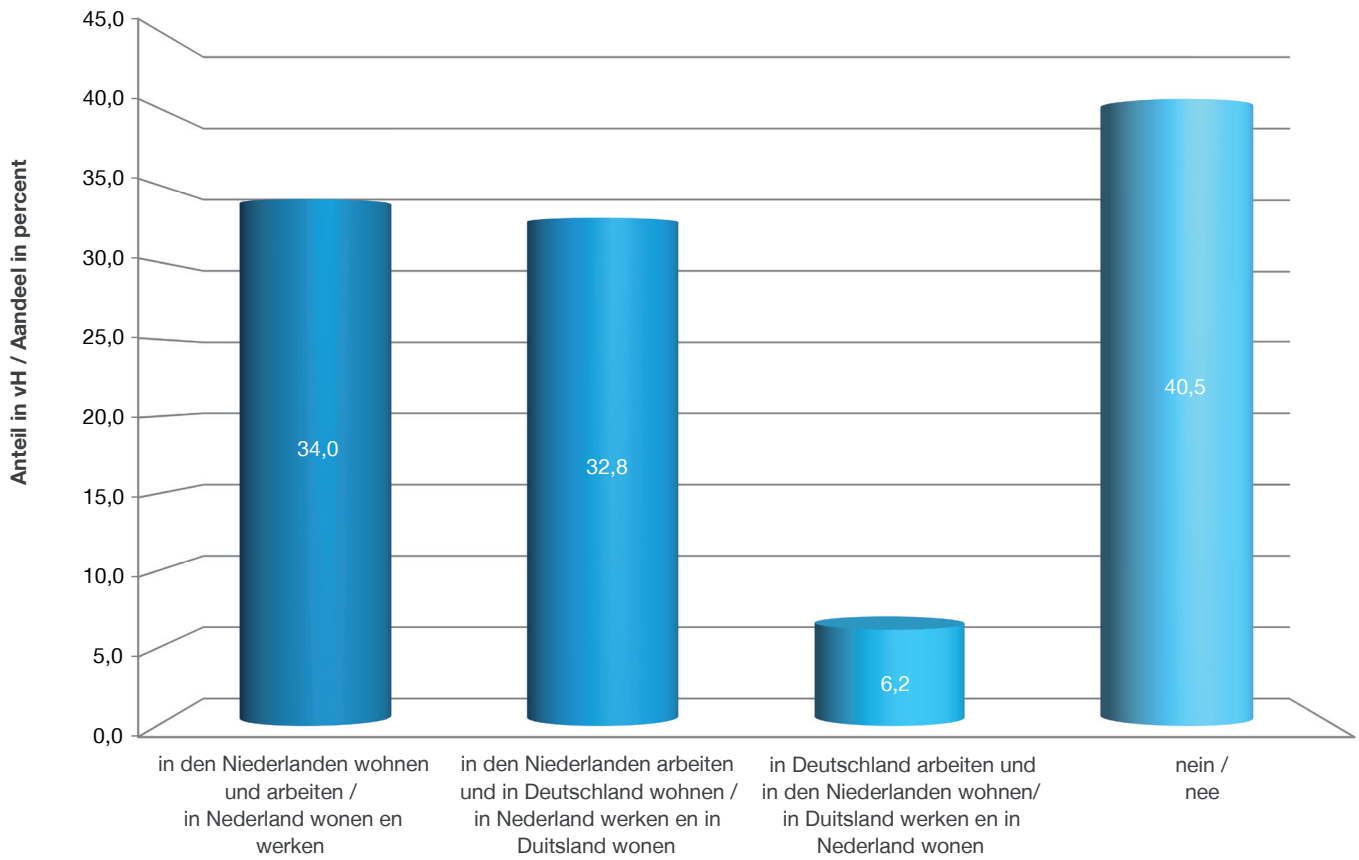

Abb. 13: Bereitschaft zur Grenzmigration?

Quelle: Eigene Darstellung auf Basis der Studierendenbefragung (HSNR) 2013

Afb. 13: Bereidheid tot grensmigratie?

Bron: Zelf geproduceerd op basis van de enquête onder studenten (HSNR) 2013

Zusammenfassung Schlussfolgerungen/ Handlungsempfehlungen

ZUSAMMENFASSUNG

Die Untersuchung macht deutlich, dass es sich bei der FIBS und der HSNR um zwei Hochschulen handelt, die völlig unterschiedliche Funktionen in der euregio erfüllen.

- Die FIBS bildet insbesondere Deutsche für deutsche Arbeitsmärkte aus: Die Studierenden und Alumni pendeln zu meist aus den grenznahen deutschen Kreisen und kreisfreien Städten zur FIBS und präferieren nach Abschluss ihres Studiums die Arbeitsaufnahme insbesondere in Nordrhein-Westfalen, aber auch im übrigen Bundesgebiet. Ein grenzüberschreitender Austausch findet somit nicht statt. Als mögliche Gründe deuten sich Unkenntnis und/oder Desinteresse an der Aufnahme einer Arbeit in den Niederlanden sowie die Sprache als Barriere an.
- Die HSNR qualifiziert regionale Begabungsreserven für weiter entfernt gelegene Arbeitsmärkte, der BrainDrain bei den Alumni liegt bei 12 vH-Punkten. Nur ein geringer Anteil der Studierenden ‚plant‘ eine Arbeitsaufnahme im direkten Umkreis der HSNR, so dass auch in Zukunft ein BrainDrain zu erwarten ist. Dies ist im Wesentlichen ein Resultat aus der unzureichenden Kenntnis der Arbeitgeberlandschaft in der Hochschulregion. Grenzüberschreitende Potenziale sind vorhanden, werden aber bis dato nicht genutzt. Hauptgründe sind auch hier vor allem Desinteresse und Unkenntnis der Arbeitgeberlandschaft sowie fehlende niederländische Sprachkenntnisse.

SCHLUSSFOLGERUNGEN/ HANDLUNGSEMPFEHLUNGEN

Die Ergebnisse der Studie machen deutlich, dass die euregio rhein-maas-nord klar unter einem BrainDrain leidet und auch der angestrebte grenzüberschreitende Austausch von Absolventen der beiden betrachteten Hochschulen (noch) nicht funktioniert. Gleichwohl sind Potenziale für eine stärkere Bindung der Absolventen in der euregio erkennbar, die stärker genutzt bzw. angestoßen werden müssen:

- Für die FIBS muss es ein Ziel sein, die aus Deutschland kommenden Studierenden stärker für den niederländischen Arbeitsmarkt zu interessieren. Da das Ausbildungskonzept der FIBS sehr stark darauf zielt, Studierende über Projekte in Lehrveranstaltungen, Praktika und Abschlussarbeiten mit Unternehmen in der Region in Kontakt zu bringen, dürften weniger die fehlenden Kontakte zu bzw. die mangelnde Kenntnis von regionalen Unternehmen die Erklärung für ein mangelndes Interesse an einer Berufstätigkeit in den Niederlanden liefern. Erforderlich scheint hier demnach eher eine Sensibilisierung für das Thema „Leben und Arbeiten in den Niederlanden“.

Samenvatting Conclusies/ aanbevelingen

SAMENVATTING

Het onderzoek maakt duidelijk dat het bij de FIBS en de HSNR om twee hogescholelen gaat die volledig verschillende functies vervullen in de euregio.

- De FIBS leidt vooral Duitsers op voor Duitse arbeidsmarkten: de studenten en afgestudeerden pendelen hoofdzakelijk uit de Duitse districten vlakbij de grens en de steden die niet tot een district behoren naar de FIBS. Ze geven er na afronding van hun studie de voorkeur aan met name in Noordrijn-Westfalen of anders in de rest van de Bondsrepubliek Duitsland te gaan werken. Er vindt daarom geen grensoverschrijdende uitwisseling plaats. Als mogelijke gronden zijn aan te merken onwetendheid en/of desinteresse ten aanzien van het gaan werken in Nederland en de taal als barrière.
- De HSNR leidt regionale talentreserves op voor verder weg gelegen arbeidsmarkten; de braindrain bij de afgestudeerden ligt op 12 procentpunten. Slechts een gering aantal studenten ‚plant‘ te gaan werken in de directe omgeving van de HSNR zodat ook in de toekomst een braindrain te verwachten is. Dit is voornamelijk een resultaat van de ontoereikende kennis over het werkgeverslandschap in de regio waar de hogeschool ligt. Grensoverschrijdende mogelijkheden zijn aanwezig, maar worden tot op de dag van vandaag niet benut. De belangrijkste redenen zijn ook hier vooral desinteresse en onwetendheid ten aanzien van het werkgeverslandschap en gebrekkige Nederlandse taalbeheersing.

CONCLUSIES/AANBEVELINGEN

De resultaten van het onderzoek maken duidelijk dat er vanuit de euregio rijm-maas-noord duidelijk een braindrain plaatsvindt en dat de nagestreefde grensoverschrijdende uitwisseling van afgestudeerden van de beide hogescholelen waarnaar is gekeken (nog) niet werkt. Niettemin kunnen er mogelijkheden voor sterkere binding van de afgestudeerden in de euregio worden geïdentificeerd die sterker benut resp. gestimuleerd moeten worden:

- Een doel voor de FIBS moet zijn de uit Duitsland afkomstige studenten sterker in de Nederlandse arbeidsmarkt te interesseren. Aangezien het opleidingsconcept van de FIBS er zeer sterk op is gericht studenten via projecten tijdens colleges, stages en afstudeeropdrachten met ondernemingen in de regio in contact te brengen, zou het ontbreken van interesse in gaan werken in Nederland in mindere mate te wijten moeten zijn aan gebrekkige contacten met resp. gebrekkige kennis over regionale ondernemingen. Derhalve lijkt het hier eerder nodig te zijn de studenten meer ontvankelijk te maken voor het thema „Leven en werken in Nederland“.

- Die HSNR muss ein Interesse daran haben, dass ihre Absolventen verstärkt in der Region einen Arbeitsplatz suchen, damit das hochqualifizierte Arbeitskräftepotenzial, das die HSNR hervorbringt, der regionalen Wirtschaft erhalten bleibt. Dazu müssen Informationsdefizite auf Seiten der Absolventen und der regionalen Unternehmen verringert werden. Dies kann zum einen durch verstärkte Zusammenarbeit in Projektlehrveranstaltungen, Praktika und bei der Erstellung von Abschlussarbeiten geschehen. Dadurch entsteht eine Win-win-Situation für Studierende und potenzielle Arbeitgeber. Hilfreich sind auch alle Maßnahmen, die Studierende und Unternehmen aus der Region zusammenbringen, wie z.B. Absolventenmessen, Firmenbesuche etc.. „Employer Branding“ wäre schließlich eine Möglichkeit, wie die regionalen Unternehmen die Aufmerksamkeit der Absolventen stärker auf sich lenken könnten. Um die identifizierten Potenziale einer grenzüberschreitenden Mobilität mittelfristig realisieren zu können, wäre es sinnvoll, derartige Ansätze direkt im grenzüberschreitenden Kontext umzusetzen.
- De HSNR heeft er ongetwijfeld belang bij dat de afgestudeerden van deze hogeschool in sterkere mate in de regio een baan gaan zoeken, zodat het potentieel aan hoog opgeleide arbeidskrachten dat de HSNR voortbrengt voor de regionale economie behouden blijft. Daarom moeten informatiehiaten aan de kant van de afgestudeerden en de regionale ondernemingen verkleind worden. Dit kan ten eerste door versterkte samenwerking bij projectcolleges, stages en bij het uitvoeren van afstudeeropdrachten. Dit leidt tot een win-winsituatie voor studenten en potentiële werkgevers. Nuttig zijn ook alle maatregelen die studenten en ondernemingen uit de regio samenbrengen, zoals bijv. beurzen voor afgestudeerden, bedrijfsbezoeken etc. „Employer-branding“ zou tenslotte ook een mogelijkheid zijn voor regionale ondernemingen om de aandacht van afgestudeerden sterker op zich te vestigen. Om de geïdentificeerde mogelijkheden van grensoverschrijdende mobiliteit op de middellange termijn te kunnen realiseren, zou het zinvol zijn dergelijke uitgangspunten direct in een grensoverschrijdende context te implementeren.

Impressum

PROJEKTLEITER

Rüdiger Hamm - Hochschule Niederrhein
Olaf H. Bode – Fontys International Business School Venlo

AUTORIN

Christiane Goebel - Hochschule Niederrhein

HERAUSGEBER

Niederrhein Institut für Regional- und Strukturforchung
(NIERS)
Hochschule Niederrhein
Speicker Str. 8
D - 41061 Mönchengladbach

Fontys International Business School Venlo
Tegelseweg 255
NL - 5912 BG, Venlo

Colofon

PROJECTLEIDERS

Rüdiger Hamm - Hochschule Niederrhein
Olaf H. Bode – Fontys International Business School Venlo

AUTEUR

Christiane Goebel - Hochschule Niederrhein

UITGEVERS

Niederrhein Institut für Regional- und Strukturforchung
(NIERS)
Hochschule Niederrhein
Speicker Str. 8
D - 41061 Mönchengladbach

Fontys International Business School Venlo
Tegelseweg 255
NL - 5912 BG, Venlo

